

УДК 336.025

Бица Р. – ст. гр. МВ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ. ДОХОДИ КАЗНИ КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ

Науковий керівник: Дячун О.Д.

Фінансова система Київської Русі не була достатньо розвинена і зводилась до такої ланки централізації, як казна князя. Основними джерелами доходів казни були данина від населення, мита, судові збори, прибутки з княжих маєтностей, воєнної здобичі, а також плата за надання позик. Крім названих доходів важливе місце займали натуральні повинності, а саме: будівництво доріг, робота при греблях, мостах, постачання підвод. Данина сплачувалась як в натурі – хутром, шкірами, медом, зерном, худобою так і грошми. Податкові платежі поступали в різних формах - дань, подать (урок, дари, оброк), поклони, корми, побори. Одиницею оподаткування були «плуг», «рало», «дим», що вказує на основних платників – землеробів. Розмір данини визначав сам князь в залежності від різних обставин. Данина сплачувалась у вигляді «повозу» та «полюддя». «Повоз» привозили самі платники, а «полюддя» збирала князівська дружина. Потім такий порядок змінився: княгиня Ольга встановила спеціальні місця - «погости», «становища» для збирання данини. Важливим видом доходів державної скарбниці були мита, що пов'язано із значним розвитком внутрішньої і зовнішньої торгівлі. Мита в Київській Русі можна поділити на дві групи: заставні (збирались до початку торгівлі і за проїзд) і торгові (стягувались окремо із людей і окремо із товару, за зберігання товару).

Ще одним джерелом поповнення державних доходів були судові збори та штрафи. Грошові виплати за провини називалися «вири» Винагорода на користь родичів вбитого називалася «головничеством». Вира, була трояка. Найбільша (або подвійна) - 80 грн. — за вбивство княжого мужа або члена старшої княжої дружини, проста — у розмірі 40 грн. - за вбивство простої вільної людини (ізгоя) та половинна (або панів - вира) - 20 грн. за вбивство жінки і важкі ушкодження, за відрубання руки, ноги, носа, за пошкодження ока, а за вбивство смерда - 5 грн. Якщо хтось украв чи загубив і ні на кого не падала підозра, про втрату оголошувалося на громадському торзі. Після чого той, у кого знайшли загублену річ, мусив не тільки повернути її, а й заплатити 3 грн. За покару. За недоведену провину й арешт без вини смерда платилося 3 грн., за боярина -12 грн. Частина грошей за вбивство поступала в казну. І ще одна важлива деталь величини штрафів. За підпалення і конокрадство покарання було важче, ніж за тілесні пошкодження, що свідчило про безпеку капіталу і гарантованість його державою. Кредити на той час надавались під 25% - 50% річних. Купці збували товар в кредит. За ці послуги кредитори - купці, сплачували суму, яка іноді дорівнювала 50% боргу. В цих кредитних операціях безпосередню участь брали князі. Якщо купець ставав банкрутом, право передусім захищало інтереси князя, потім іноземних інвесторів і лише потім торговців. Для збирання данини, мита, та контролю за виконанням повинностей князь призначав особливих чиновників – митників, вирників, металників, мостників, городників, тощо. У Київську Русь прибувало багато дорогоцінних металів в якості дарунків князям, а також в результаті вдало проведених військових походів.